

Վ. ՆԻԿՈԼՍԿԻ

ԻՆՉՊԵՍ ՈԳՏԱԳՈՐԾԵԼ
ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԱՂԲԸ
ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ԿԵՐՊՈՎ

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

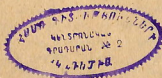
Վ. ՆԻԿՈԼՍԿԻ

631.86

**ԻՆՉՊԵՍ ՈԳՏԱԳՈՐԾԵԼ
ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԱՂԲԸ
ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ԿԵՐՊՈՎ**

Թարգմանիչ

ԱՐԸ. ՄԻԻԹՈՐՅԱՆ

**ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՆ «ՄԱՐՏԱԿՈՉ»
ԹԻՖԼԻՍ № 8 1924**

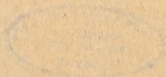
11
23287
A
14872

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

Այս գիրքը ստացվում է

Ռուսաստան, Կոմիտանիս, Կուսակցության Անդրկովկ. Ցեղերային

Կոմիտեի պատվերով

Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ո Ղ Ի Ն

Այն գրքույկները, վորոնք հրատարակվում են «Փյուղացիների և բանվորների համար» ընդհանուր վերնագրով, պետք է ունենան սովորական գյուղացուն, բանվորին կամ գեղջկուհուն և բանվորի կնոջը՝ նրանց ամենօրյա կյանքի և ամենօրյա աշխատանքի հարցերում: Թե ինչպես պետք է վարել տնային տնտեսությունը, ինչպես հոգալ յերեխաների կրթություն և դաստիարակություն ու առողջության մասին, ինչպես աջողությունը տանել գյուղական տնտեսությունը, ինչպես պահել, պահպանել և բժշկել ընտանի կենդանիներին, ինչպես և ինչպիսի պարադմունքներով և արհեստներով կարելի է զբաղվել և ինչպես պետք է կազմակերպել ընկերակցական միություններ—արտելներ,—այս բոլորի մասին մեր գրքույկները պետք է խոսեն ու պատմեն ընթերցողին:

Արդյոք գրքույկները հասկանալի ու լավ են գրված, ինչ վտխոթություններ պետք է մտցնել նրանց մեջ, ինչը անհասկանալի կամ անճիշտ է թվացել ընթերցողին, վորը չի աջողվել վերջինիս, յերբ ու արել է այնպես, ինչպես ցույց է տված մեր գրքույկներում,—այս ամենի մասին, ի հարկե, կարող է դատել ինքն ընթերցողը, և մենք խնդրում ենք հայտնել մեզ մեր գրքույկներում նկատված թերությունների մասին: Մենք կը բացատրենք այն, ինչ պարզ չէ, կողղենք այն, ինչ աջող չէ առված մեր գրքույկներում:

142227000

ԻՆՉՊԵՍ ՈԳՏԱԳՈՐԾԵԼ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԱՂԲԸ ԼԱՎԱ- ԳՈՒՅՆ ԿԵՐՊՈՎ

Կար ժամանակ, յերբ Ռուսաստանի հյուսիսային և միջին, վոչ-սևահող նահանգների գյուղացին սաստիկ նախանձում եր սևահող նահանգներում ապրող գյուղացուն։

Յեւ ինչպէս չնախանձեր։ Սևահող նահանգներում հողը առանց աղբելու, առանց պարարտացման, այնպիսի հունձ եր տալիս, զորի մասին յերազել անգամ չէին կարող հյուսիսային և միջին նահանգներում ապրողները։ Այնտեղ կենդանիների աղբը, փեյինը կամ խուշկին տանում ու թափում էին ձորերը, թրիբից աթար թխելով տաքացնում էին տները։

Իսկ միջին և հյուսիսային նահանգներում, յեթե չաղբէին կամ ուրիշ նյութերով չպարարտացնէին հողը՝ չէին կարող փոքր ի շատե աջող հունձ ստանալ։

Բայց ահա և սևահող նահանգներում ևս հունձը նվազել սկսեց։ Սևահողն եւ հարկավոր յեղալ աղբել՝ լավ հունձ ստանալու համար։ Առաջ աղբը թափում հա թափում էին ձորերը, իսկ հիմա աղբը ձորերից սկսեցին դաշտերը կրել։

ԻՆՉՊԵՍ Ե ՀԱՐԿԱՎՈՐ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԱՂԲԸ

Ինչպէս թե ինչ բանի համար։ Աղբը պարարտացնում ե դաշտը, ուշի ե տալիս նրան, առանց զորի դաշտը լավ հունձ չե կարող տալ։ Այսպէս կը պատասխանեամեն մի գյուղացի, բայց այս պատասխանը ցույց չե

տալիս աղբի ոգուաները: Աղբից ստացվող ոգուտը շատ ավելի մեծ է: Յեւ այդ ոգուտը միայն նրա սեջ չէ կայանում, վոր աղբը պարարտացնում և ուշի է տալիս հողին:

Ամեն մի գյուղացի այժմ գիտե, վոր բացի աղբից հողը կարելի է պարարտացնել նաեւ զանազան պարարտանյութերով կամ պարարտացնող փոշիներով— չիլիական բորակով, սուպերֆոսֆատով և կալիոնի աղով: Պետք է միայն հաշվի առնել, թե այդ պարարտանյութերից ինչպիսի քանակութիւնն և հարկավոր վորոշ չափի հողի համար. ապա վորոշված քանակութեամբ պարարտանյութը պետք է սփռել հողի վրա, տափանել հողը և ահա դաշտը պարարտացված է:

Այդպես ել փորձում եյին անել: Արտասահմանում հուլյն իսկ այնպիսի անտեսութիւններ կային, վորոնք աղբով չէյին պարարտացնում դաշտերը, այլ միմիայն փոշիներով: Բայց այդ անտեսութիւնները շուտով համոզվեցին, վոր միմիայն պարարտացնող փոշիներով չէ աշոգվում յերկար ժամանակ լավ հունձ ստանալ: Սրանից հետեւում է այն, վոր կենդանիները աղբը փոշ միայն պարարտացնում է հողը, այլ և պետքական է մի ուրիշ բանի համար:

ԱՂԲԸ ԲԱՐԵՆԱՎՈՒՄ Ե ՀՈՂԸ

Յերբ հողը մշակում ենք գութաններով, տափաններով կամ կուլտիվատորներով, մենք աստիճանաբար ավելի ու ավելի մանրացնում ենք այն ու փոշի դարձնում: Յեւ ճիւղավի, յեղեկ են դեպքեր, յերբ հողը անընդհատ մշակելով, հասցրել են այն աստիճանի, վոր նա փոշաւ տեսք է ստացել:

Այսպիսի հողի վրա փոշ մի բույս աշոգութեամբ չէ կարող աճել: Չի կարող նրա համար, վոր ողբ անգործ է

մանել այսպիսի հոգերի մեջ: Իսկ առանց ողի բույսերի արմատները չեն կարող զարգանալ: Առանց ողի արմատներն անկարող են ծծել հողից իրենց համար կարևոր սնունդը: Հոգն առանց ողի դառնում է մեռած մարմին:

Յեւ մահ յերբ այգւպիսի փոշիացրած հողի վրա ածում են կենդանիների աղբը, նա փառւում է հողի մեջ ու բոլորովին փոխում նրա կազմը: Փառած աղբը հողային փոշին միացնում է և վերածում խոշոր հատիկների: Իսկ հատիկների միջով ողբ շատ հեշտութեամբ անցնում է հողի մեջ և վերականգնում նրա պաղարեւությունը:

Աղբը հենց նրանով է թանգ մեզ համար, վոր նա վոշ միայն պարարտացնում է հողը, այլ և բարեւալում է նրան: Այդ բարեւալումը կայանում է նրանում, վոր աղբը փխրուն է զարծնում ամուր կալային հոգերը: Այգւպիսի հոգերն ազահութեամբ ծծում են խոնավութեանը կամ ջուրը, ուստի և կալային հոգերը հաճախ լինում են չափազանց խոնավ: Այն նահանգներում, վորտեղ կլիման խոնավ է, կալային հոգերը միշտ չափազանց թաց են լինում և այդ պատճառով՝ սառն: Իսկ աղբը փխրուն է զարծնում այդ հոգերը և ավելորդ խոնավութեանը անցկացնում գեպի հողի ստորին շերտը: Ընդհակառակը ավազային հոգերի մեջ բույսերը մշտապես զգում են խոնավութեան պակասութեան: Ավաղը անց և կացնում ջուրը իր միջից, վոր ազահութեամբ հոսում է գեպի հողի ստորին շերտերը, իսկ վերին շերտը համարյա թե մշտապես լինում է չափազանց չոր:

Յերբ հորդառատ անձրև է գալիս՝ սևահողը, ինչպես նաև կալային հոգերը ծծում են իրանց մեջ խոնավութեանը, իսկ ավազային հողը ծծում է իսկույն անց և կացնում գեպի հողի ստորին շերտը: Ավազի մեջ ջուրը կանգ չի առնում:

Յեւ մահ աղբը, վոր ցանում ենք ավազային հողի վրա, հողը զարծնում է ավելի սեղմ ու միավորված և զրա հետևանքով ավազն ավելի լավ է պահում իր մեջ ջուրը:

Աղբի շնորհիվ ավազային հողը տալիս է շատ ավելի լավ հունձ, քան առանց աղբի: Յեւ այս բանը կատարվում է վոչ միայն այն պատճառով, վոր աղբը պարարտացրեց հողը այլ նաև այն պատճառով, վոր աղբի շնորհիվ ավազն ավելի լավ պահեց իր մեջ խոնավությունը: Աղբը բարելավում է հողը նաև այն բանով, վոր նրա գույներ դարձնում է ավելի մութ: Յերբ աղբը բոլորովին փթի, հողը կստանա սև գույն: Հողի այս խառնուրդն է փառած աղբի հետ, վոր բացգույն դաշտին տալիս է ավելի մուգ գունավորում: Հողի մուգ գույնը հարկավոր է, վոր նրա մեջ, ֆերմությունը ավելի լավ պահպանվի: Իսկ տաք հողերից ստացված հունձն եւ լինում է ավելի լավ: Այս հանգամանքը առանձնապես կարևոր է ցուրտ նահանգների համար, ուր բույսերը ֆերմության մեծ կարիք են զգում:

ԱՂԲԸ ՀՈՂԻ ՄԵՋ ՈՐՈՒՇ ԻՆՉ Ե ԱՆՈՒՄ

Յերբ աղբը փառւմ է հողի մեջ, այնտեղ կազմվում են նյութեր, վորոնք մեծ դործ են կատարում հողի մեջ՝ յերկրագործի ոգաին:

Ամեն մի հողի մեջ, վորքան էլ նա աղքատ լինի, բույսերի համար սննդատու նյութեր կան: Սակայն բույսերը չեն կարողանում ոգավել այդ նյութերից մինչև այն ժամանակ, քանի նրանք լուծված չեն ջրի մեջ:

Բույսերի արմատները կարող են յուրացնել հողից միմիայն այն նյութերը, վորոնք լուծված են ջրով: Անա թե ինչու ամառային յերաշտի ժամանակ հողի վրա ածած պարարտանյութերը համարյա վոչ մի ներգործություն չեն ունենում: Յերաշտի ժամանակ հողի մեջ շատ քիչ ջուր կա. պարարտանյութերը մնում են չլուծված, ուստի բույսերի արմատներն էլ չեն կարողանում ծծել նրանց իրանց մեջ:

Իսկ այն ամառվա ընթացքում, յերբ անձրևները գալիս են շարունակ ու հողի մեջ ավելացնում խոնավու-

թիւն քանակութիւնը, բույսերը մեծ հաջողութեամբ ոգտովում են պարարտանյութերից և տալիս են մեծ հունձեր:

Բայց բանն այն է, վոր հողի մեջ զանազան պարարտանյութերից վոչ բոլորը լուծվում են ջրի մեջ:

Ամեն մարդ գիտե, թե ինչ է կանֆորան—քափուրը, վոր ցանում են տաք շորերի և մորթեղենների վրա՝ ցեցից պաշտպանելու համար: Փորձեցեք քափուրը ձգել ջրի մեջ: Յնեցեք ջուրը քափուրի հետ միասին թեկուզ մի ամբողջ օր, քափուրը չի լուծվի ջրի մեջ: Այժմ փորձեցեք քափուրը ձգել սպիրտի մեջ ու թափահարեցեք: Քափուրը արագութեամբ կը լուծվի սպիրտի մեջ և այդ լուծվածքը կարելի կը լինի խառնել ջրի հետ:

Այդպես ել՝ հողի մեջ կան վոչ սակավ գնահատելի և արժեքավոր սննդատու նյութեր, վորոնք չեն լուծվում ջրի մեջ, և ուստի բույսերը չեն կարողանում ոգտա քաղել նրանցից: Բայց ահա, աղբի փտելուց հետո, հողի մեջ կազմվում են առանձին նյութեր, վորոնք լուծում են հողի մեջ պարունակվող սննդատու նյութերը: Ուրեմն բանն այսպես է կատարվում. —

1) Աղբը փտում է հողի մեջ.

2) Աղբի փտելով՝ նրա մեջ կազմվում են առանձին նյութեր:

3) Այդ հոլթերը լուծում են հողի մեջ պարունակվող սննդատու նյութերը.

4) Յերը հողի սննդատու նյութերը լուծվին աղբային նյութերով, նրանք արդեն կարող են լուծվել նաև ջրի մեջ:

5) Իսկ յերը այդ նյութերը կը լուծվեն ջրի մեջ, այն ժամանակ բույսերի արմատներն ել կը կարողանան ձգել այդ նյութերը:

Ուրեմն առանց աղբի բույսերը չէին կարողանա ոգտվել հողի մեջ պարունակվող հարստութիւնից. աղբը դարձնում է նրանց մատչելի բույսերի համար:

ԱՂՐԸ ՏԱՅԱՅՆՈՒՄ Ե ՀՈՂԸ

Մենք արդեն տեսանք, վոր աղբը մուգ գույն ե տալիս հողին, իսկ մուգ գույնի հողերը ավելի լավ են պահում իրանց մեջ ջերմությունը: Բայց դա քիչ ե, աղբը ինքն ել տաքացնում ե հողը: Ամեն մարդ գիտե, վոր յեթե աղբը հավաքենք մի կույտի մեջ, նա ինքն իրան կը տաքանա: Յեւ յերբեմն այնպես սաստիկ կը տաքանա, վոր ձեռքը չի դիմանա աղբի տաքությանը: Նույն բանն ել կատարվում ե հողի մեջ, — աղբը փռելով, տաքանում ե ինքն իրան ե տաքացնում ե հողը: Ի հարկե, աղբի փոքրիկ կտորներէ մեջ չի կարող լինել այնպիսի տաքություն, ինչպիսին լինում ե մեծ կույտերի մեջ, բայց ե այնպես տաքություն կա ե հողը տաքանում ե նրանից:

ԱՂՐԸ ԵՒ ԻՆՉՈՎ ԱՌԱՆՁՆԱԳԵՍ ՈՂՏԱՅԱՐ Ե ՀՈՂԻ ՄԵՋ

Գիտությունը ապացուցել ե, վոր ինչպես ողի ե ջրի, այնպես ել հողի մեջ կան անհամար քանակութեամբ կենդանի եակներ, վորոնք հասարակ աշքով տեսանելի չեն: Այդ կենդանի եակները մեծ ոգուա են տալիս մարդուն, բայց նրանց մեջ կան ե փաստակաները:

Այժմ արդեն ապացուցված ե, վոր մարդու հիմանդություններից շատ շատերը ե ամենածանրները առաջանում են այդ անտեսանելի եակներէ: Այդ բանի մասին կարելի ե կարգաւ ե ուրիշ գրքույկներում, իսկ մենք այստեղ տեսնենք, թե ինչ են անում հողի մեջ այդ եակները կամ, ինչպես գիտնականներն են անվանում՝ բակտերիաները:

Հողի մեջ պարունակվող բակտերիանները 4 բարելավում ե պարարտացնում են հողը, ե նպաստում լավագույն հունձ ստանալուն: Սակայն բակտերիաները կերակրվում են հողի փաած մասերով, իսկ առանց աղբի հողի մեջ սովորաբար փաած մասեր քիչ են լինում, առանձնա-

պես այն նահանգներում, ուր յերկրի վերին շերտը ծածկված չէ սևահողով, ինչպես որինակ՝ Ռուսաստանի միջին և հյուսիսային նահանգներում:

Այսպես ուրեմն պարարտացնելով հողը աղբով, մենք առատ սնունդ ենք մատակարարում հիշված բակտերիաներին և հարկադրում նրանց աշխատել մեր ոգտին:

**ԻՆՉՊԻՍԻ ԱՂԲՈՎ, ԱՎԵԼԻ ԵՍԷՍՎԵՏ և ՊԱՐԱՐՏԱԳՆԵԼԻ
ԴԱՇՏԱՐԸ**

Գյուղացին դաշտերի պարարտացման համար սովորաբար ունի ձիու, խոշոր յեղջուրավոր անասունների, ինչպես նաև այծերի, վոշխարների և խոզերի աղբը: Թռչունների ծեռուր գյուղացին սովորաբար խառնում է ուրիշ վորևե աղբի հետ: Յեթե հավանոցը առանձին է շինված, ապա ավելի շահավետ է թռչունների ծեռուր բանջարանոցի համար թողնել:

Չիու աղբը ավելի տաք է և ավելի չոր քան տավաբնը: Ավելի շահավետ է այդ աղբը գործածել կալային սառն հողերի պարարտացման համար: Չիու աղբը կամ խուշկին առանձնապես ոգտակար կը լինի այդպիսի հողերի համար: Նա փոշ միայն կը տաքացնե ալ և փխրուն կը դարձնե հողը:

Թեթե ավաղային և ավաղախառն հողերով ձիու խուշկին շատ շուտ կազմալուծվում, քայքայվում և փառում է: Բույսերը չեն կարողանում արագությամբ ոգտվել նրանից և խուշկու մի մասը կարող է անողուտ կորչել: Յեթե ամբողջ անաեսությունը գետեղված է թեթե ավաղախառն հողի վրա, այդ դեպքում ավելի շահավետ է, աղբը դաշտ տանելուց առաջ, ձիու խուշկին անասունների և մանավանդ խոզերի աղբի հետ խառնել: Խոզի աղբը սառն է և միշտ չափազանց թաց, իսկ ձիունը ընդհակառակը չոր է և տաք, ուստի շահավետ է այդ յերկու տեսակ աղբերը խառնել իրար հետ:

Անաստեցի աղբը շատ ավելի խոնավ է ու սառն, քան ձիունը և փտում է ավելի դանդաղ:

Սա առանձնապես պիտանի է թեթև ավազային, ավազախառն և կավախառն հողերի համար: Սա և՛ պարարտացնում և՛ խտացնում ու ամրացնում է այդ հողերը:

Բայց, ի հարկե, անասունների աղբը կամ թրիքը արժեքավոր պարարտանյութ է նաև պինդ ու ամուր հողերի համար: Հարկավոր է միայն հող տանել, վոր այդ աղբը կանոնավոր կերպով պատրաստվի և կանոնավոր կերպով պահպանվի: Թե ինչպես պետք է անել այդ դրա մասին մանրամասնաբար կը խոսեմ այս գրքույկում:

Անասունների թրիքը ավելի դանդաղ է ներգործում, քան ձիու խուշկին, բայց դրա փոխարեն նրա ներգործությունը նկատելի է մի քանի տարիների ընթացքում. իսկ ձիու խուշկին պարարտացման հենց յերկրորդ տարվա ընթացքում ավելի թույլ ներգործություն է ունենում:

Այծերի և վոչխարների քակորը կամ կտտորը նույնպես տաք աղբ է: Վոչխարինը մինչև անգամ ավելի տաք է քան ձիունը, ու շատ ավելի չոր: Այծերի քակորը տաք է մոտավորապես այնքան, վորքան և ձիու խուշկին: Սակայն ավելի թաց է քան վոչխարի կտտորը: Ընդհանրապես կարելի է ասել, վոր այծերի քակորը իրա վորակով հավասար է ձիու խուշկուն: Իսկ վոչխարինը կարելի է խառնել կամ խողի և կամ անասունների աղբի հետ: Թեթև հողերի համար վոչխարի կտտորը միանգամայն պիտանի չէ: Նա վոչ միայն ոգուտ չի տա այդ հողերին, այլ և կարող է պակասեցնել նրանց հունձը:

Խոզի աղբը բոլոր աղբերից ավելի թաց է և սառն: Մինչև անգամ ավազային հողերում այդ աղբը չափազանց դանդաղ է փտում: Իսկ կավային հողերի համար նա միանգամայն անպետք է: Ավելի լավ է խոզերի աղբը խառնել ձիու խուշկու կամ վոչխարի կտտորի հետ: Բայց շատ

ավելի լավ կը լինի խողերի տակ դարման կամ ծղնոտ փռել և այդպիսով նրանց աղբը ավելի չոր կը դառնա:

ԱՂԲԸ ՅԵՎ ՓՈՎԱԾՈՐԸ

Մենք այժմ գիտենք, թե վոր աղբը ավելի պիտանի և չոր ու թեթեւ հողերի համար և վորը՝ խոնավ կավային հողերի համար: Բայց աղբի հատկութիւնները զանազան են լինում, նայելով, թե անասունների տակ ի՞նչ են փռում և ի՞նչ քանակութեամբ: Փովածքից շատ բան և կախված:

Յեթե անասունների տակ ծղնոտ են փռում, այդ դեպքում ավելի լավ է ծղնոտը կտրատել ու բաժանել յերկու կամ յերեք մասի: Կտրատած ծղնոտը ավելի լավ է ծծում իր մեջ աղբաջուրը: Յեւ բացի այդ՝ կտրատած ծղնոտի հետ խառնված աղբը ավելի հեշտ և հերկել ու խառնել հողի հետ, քան յերկար ծղնոտով լի աղբը:

Բայց յեթե փովածքի համար զործ է ածվում միայն ծղնոտ, առանձնապէս լավ աղբ անկարելի է ստանալ նրանից: Ծղնոտը չի կարող ծծել իր մեջ ամբողջ աղբաջուրը, վորի մեծ մասը դուրս է հոսում գոմից և լճակներ կազմում պատերի մօտ, վարակելով ողբ դարչահոտութեամբ: Մինչդեռ աղբաջուրը շատ արժեքավոր և զորեղ պարարտանյութ է ու չի կարելի թույլ տալ, վոր այդպիսի պարարտանյութը իզուր կորչի:

Վորպեսզի կարելի լինի աղբաջուրը պահել աղբի մեջ՝ լավ է գործածել թելավոր տորֆ: Այդ տեսակ տորֆի պաշարը, ըստ հնարավորութեան պետք է պատրաստել ամառը, վոր ձմեռնամուտին արդեն չորացած լինի: Տորֆը պետք է պահել վորեւէ ծածկույթի տակ, վորպէսզի նա միշտ չոր մնա:

Յեւ յեթե այդ տեսակ տորֆ չըջակայքում գտնվի, նրանից կարելի է ամենից ավելի թանգարժեք աղբ ստանալ: Ու աղբը կարելի է ստանալ կրկնակի և նույնիսկ յերեք անգամ ավելի քանակութեամբ, քան ստացվում է այն

մամանակ, յերբ անասունները տակ միմիայն ծղնոտ են փռում:

Լավագույն տեսակի աղբ ստանալու համար, պետք է այսպես վարվել: Յերբ գոմը հին աղբից կը մաքրվի, գոմի հատակին պետք է փռել չոր թելավոր տորֆի մի շերտ՝ յերեք կամ չորս վերշոկ հաստությամբ (12—17 սանտիմետր): Տորֆի վրա ել փռել ծղնոտի մի այլ շերտ՝ մոտավորապես յերկու վերշոկ հաստությամբ (մոտ՝ 8 սանտիմետր):

Յերբ ծղնոտի այդ շերտը թրջվի ու ծծե իր մեջ անասունների մեղր, նորից փռել տորֆի մի այլ շերտ՝ յերկու վերշոկ հաստությամբ, իսկ նրա վրա կրկին ծղնոտի մի յերրորդ շերտ:

Յերբ մենք այսպես վարվենք, ամբողջ աղբաջուրը կը ծծվի ու կանցնի փռվածքի մեջ: Այսպիսով թե շատ աղբ կը ստացվի և թե աղբը կունենա լավագույն հատկութիւն:

Այն գոմերում, ուր գետնին փռում են տորֆ՝ ծղնոտի հետ կիսով չափ խառնած, ոգն ել ավելի մաքուր է լինում: Սա առաջ է գալիս այն պատճառով, վոր տորֆը ծծում է իր մեջ փոշ միայն աղբաջուրը, այլ և դարձահոտ գազերը: Անասունները այսպիսի գոմերում միշտ ավելի առողջ տեսք ունեն:

Յեթե շրջակայքում տորֆ չկա, կարելի է պաշար պատրաստել չորացած տերեւներից ու մամուռից, վորոնք նորից պետք է չորացնել և պահել վորեւեւ ծածկույթի տակ, վորպեսզի փռվածքը ձմեռնամուտին բոլորովին չօր լինի:

ԱՂԲԸ ԱՆՎ. ԱՆՐԱՆԵՐՆԸ

Աղբի հատկութիւնը կախված է նաեւ այն լճանից, թե ինչով ենք կերակրում անասուններին: Վորքան լավ կերակրենք անասուններին, այնքան ավելի լավ աղբ կստացվի:

Ուրեմն, յեթե կովերը ամբողջ ձմեռվա ընթացքում կերակրվել են միմիայն հարդով, նրանց աղբն ել լինում է

սակավարժեք: Իսկ յեթե կովերը ստացել են խոտ և զորեղ սննդանյութեր — քուսպ (կոպտոն), թեփ ու գետնախնձոր, աղբն եւ ավելի լավ հատկութեան կլինի:

Նույնպէս եւ ձիերը. յեթե նրանք ստացել են բավականաչափ քանակութեամբ վարսակ (խոփուկ), աղբն եւ կստացվի շատ ավելի լավ հատկութեամբ, քան այն զեպքում, յերբ ձիերին կերակրել են միմիայն խոտով:

Այս հանգամանքն առանձնապէս պետք է ի նկատի ունենալ խոզերի աղբի վերաբերմամբ: Յեթե խոզերին պահում են բազմացնելու նպատակով, այն ժամանակ նրանց կերակրում են այնպէս և այնքան, վոր նրանք չնիհարեն: Իսկ յեթե վորոշ քանակութեամբ խոզեր պահում են վորպէս մսացու, նրանք մշտապէս ստանում են և հացահատիկներ, և ալյուր, և քուսպ, և գետնախնձոր: Ի հարկե այդ խոզերից եւ ավելի լավ աղբ կստացվի:

ԱՂԲԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ ԿԵՆՊԱՆԵՆԵՐԻ ՎՈՏԵՐԻ ՏՈՒՑ

Բավական չե ստանալ լավ և ուժեղ աղբ, պետք է զիտենալ նաև պահպանել այդ այնպէս, վոր նրա միջի բոլոր արժեքավոր սննդարար նյութերը մնան առանց փոփոխութեան, ու չշողիանան, ցնդին ոգի մեջ:

Այս նպատակով ավելի լավ է աղբը կենդանիների վոտների տակ թողնել: Յեթե կանոնավոր կերպով կատարվի փովածքը, յեթե շարունակաբար հոգացվի, վոր փովածքը վերելից լինի չոր, այդ զեպքում թե աղբը կլինի ամենալավը և թե կենդանիներին վոշ մի վնաս չի հասնի:

Յեղեկ են և կան մեծ տնտեսութեաններ, վորտեղ աղբը մինչև դարուն պահվում է կենդանիների վոտների տակ և կենդանիները այդպիսի տնտեսութեանների մեջ միշտ աչքի յեն ընկնում իրանց առողջութեամբ:

Աղբի լավագույն պահպանման գաղտնիքը կայանում է նրանում, վոր ինչքան կարելի յե ող քիչ թափանցե նրա մեջ: Հետևապէս աղբը լավ պահպանելու համար հարկա-

վոր և լավ տափտափել, ծեծել կամ նստեցնել վորքան կա-
րելի չե պինդ և ուժեղ կերպով:

Կենդանիները շարունակ աղբի վրա գտնվելով, ի հար-
կե, ամենալավ ձևով տափտափում են աղբը:

Յեվ յերբ աղբը կուտակվում և կենդանիների վոտ-
ների տակ, քակորը, մեղր, և փռվածքը հիանալի կերպով
խառնվում են իրար հետ: Ծղնոտը, նույնիսկ չկտրատվածն
ու ամբողջը, լիովին թրջվում են մեղով և ջրալի քակո-
րով: Յեվ յերբ այս յեղանակով ստացվում և աղբը, նա
տալիս և լավագույն հունձ, վորովհետև նրա մեջ հիանալի
կերպով պահպանվում են բույսերի համար կարևոր բոլոր
անդարար նյութերը:

Պետք և միայն ժամանակ առ ժամանակ կերակրա-
մանները ղնել զահագան տեղեր: Հարկավոր և յերկու շա-
բոթ շարունակ կենդանիների գլուխներն ուղղել դեպի մի
կողմ և յերկու շաբաթ դեպի հակառակ կողմը: Դա ան-
հրաժեշտ է, վորպեսզի մեղր և քակորը հավասարապես
բաժանվեն ամեն տեղ:

Իսկ յեթե կերակրամանները շինված են անշարժ կեր-
պով, այսինքն կենդանիներին կերակրում են մուռներում,
հարկավոր և ամեն առափառ քակորը նրանց հետևի վոտ-
ների տակից փռվածքի մի մասի հետ քաշել առաջին վոտ-
ների տակ, իսկ առաջին վոտների տակի չոր փռվածքը տե-
ղափոխել դեպի հետին վոտները:

Յեթե սնտեսության մեջ բավականաչափ քանակու-
թյամբ փռվածք կա ու մանավանդ յեթե կա թելավոր
կիզահող կամ տորֆ, կարելի և ջերմ խորհուրդ տալ՝ պա-
հելու աղբը կենդանիների վոտների տակ:

ԱՂԲԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

Գյուղացու բարեկեցությունը կախված է զլիսավորա-
պես հունձից, իսկ հունձը կախված է զլիսավորապես հողի
հետ խառնած պարարտանյութերից: Գլխավոր պարարտա-

5
28
1

նյութն ել, առանց վորի անկարելի ե լավ հունձ ստանալ,
կենդանիների աղբն ե:

Այն ինչ գլուղացիները աղբի մասին ամենից քիչ են
հոգ տանում: Պետք ե հասկանալ, վոր առանց լավ աղբի
անկարելի ե լավ հունձ ստանալ. Յեվ այս պատճառով
պետք ե ամեն ջանք դրժ դնել՝ աղբը հնարավոր յեղանակ
չափ, լավ պահելու:

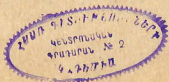
Ուստի գոմերից դուրս կրած աղբը պետք ե անպատ-
ճառ ծածկույթի տակ գտնվի: Մինչդեռ սովորաբար նկա-
տում ենք հետեյալը,—աղբը գոմից դուրս ե թափվում
պատերի տակ ու այնտեղ ել մնում ե բացողյա ու ան-
պաշտպան: Անձրևի ժամանակ գոմի կտուրից ջուրը հե-
ղեղի պես թափվում ե նրա վրա: Թափվում ե ե անձ-
րևը, ե՛ ձյունը՝ ձմեռ ժամանակ:

Անձրևի ու ձյանի ջրերը աղբի միջից լվանում տա-
նում են նրա բոլոր արժեքավոր մասերը: Աղբաջուրը
առվակների պես աղբակույտերի տակից ե առանց վորեւ
ոգտի՝ թափվում ե առուների մեջ: Կամ թե աղբաջուրը
կանգնած ե մնում իբրեւ լճակ ե վարակում ողբ դարչա-
հոտությամբ:

Յեվ յերբ աղբը սկսում են սայլերի վրա բառնալ ու
դուրս տանել դուղից, կույտի վերին մասում արդեն աղբ
չե լինում, այլ ջրով բոլորովին լվացված ծղոտ: Ի հարկե,
գիտակից գլուղացին, չափի թույլ տա այդ բանը:

Հասկանալի ե ուրեմն, վոր աղբը պարտավորաբար
պետք ե ծածկույթի տակ դեռեղվի, վորպեսզի անձրևը
չտանի նրա աննպարար նյութերը ու արեւը չչորացնի աղբը:

Դա դեռ քիչ ե: Պետք ե ծածկույթը, վորի տակ
գտնվում ե աղբը, այնպես շինել, վոր ծածկույթից թափ-
վող ջուրը չհոսե դեպի այն տարածությունը, ուր գտնե-
րվում ե աղբը: Սրա համար հարկավոր ե ծածկույթը վոր-
քան կարելի ե մեծ շինել ե աղբակույտը չըջապատել առու-

ներով, վորոնց մեջ թափվի կտուրից հոսած ջուրը: Իսկ առուներէ ջուրը պետք է տարվի գետի այլ կողմ:

Աղբը վորեւ տարածութեան վրա գետեղելիս՝ չի կարելի թափել, ինչպես ել պատահի ու կազմել մի անճուռի կույտ: Աղբը պետք է դարսել կանոնավոր կերպով, ինչպես դեղ կամ շեղջակույտ, յերեք կամ չորս արշին լայնութեամբ (մոտ 2 մետր 84 սանտիմետր), իսկ յերկարութեամբ՝ վորքան հարկավոր լինի: Այդ տեսակ դեղերի բարձրութեամբ սովորաբար լինում է յերկու արշինից վոշ ավելի (մոտ 1 մետր և 42 սանտիմետր), վորովհետեւ յերդեգը ցածր է, բոլոր աշխատանքները ավելի հեշտ են կատարվում:

Բայց յեթե աղբը շատ է, իսկ ծածկույթը առանձնապես մեծ չէ, հարկավոր կը լինի դեղը ավելի բարձր անել:

Աղբը պետք է դարսել հետեյալ կերպով, — այն տեղ, ուր պետք է կազմվի դեղը, հողի մի շերտ ցանել՝ 3 վերջով հաստութեամբ (մոտ 12 սանտիմետր):

Լավ կը լինի, յեթե այդ բանի համար գործածենք տորֆային հող կամ չոր բուսահող: Այդ հողի վրա դարսել աղբը շերտերով և վորքան կարելի է լավ թափել, տափտափել:

Պետք է հիշել, վոր աղբը փչանում է առավելապես ոգից: Վորքան ուր քիչ է աղբի մեջ, այնքան ավելի սա լավ է պահպանվում: Այս պատճառով ել աղբը պետք է դարսել շերտերով և վորքան կարելի է, ծանր թափիչներով լավ տափտափել:

Աղբի շերտը մեկ արշին (71 սանտիմետր) հաստութեամբ դարսելուց հետո, հարկավոր է դեղը ուղղել վերելից և յերեք կողմից, այսինքն՝ այն կողմից, վոր կողմից սկսել են դարսել, և յերկու կողքերից:

Ուղղելուց հետո ելի մեկ անգամ լավ տափտափում են աղբը և ծածկում տորֆային կամ բուսական չոր հո-

դով թե վերեւից և թե կողքերից: Հողի շերտը պետք է լինի մոտ մեկ ու կես կամ յերկու վերշուկ հաստութեան (6—8 սանտիմետր): Վորպեսզի հողը չթափվի դեզի կողքերից, նրանց տալիս են բավականաչափ թեք զառիվայրի ձև:

Աղբի դեզը առաջի կողմից մնում է բաց, յեթե միայն աղբը դարսել են ծածկույթի վոչ ամբողջ յերկարութեամբ: Բաց կողմից շարունակաբար նույն ձևով ավելացնում են աղբը և լավ տափտափում թակիչներով:

Յերբ աղբի դեզը մի արշին բարձրութեամբ դարսում են ծածկույթի ամբողջ յերկարութունով, ապա սկսում են դարսել յերկրորդ արշինը: Յեւ այս դեպքում ել վարվում են ճիշտ այնպես, ինչպես առաջին արշինը դարսելիս, այսինքն՝ վորքան կարելի է լավ տափտափում են աղբը:

Հասցնելով աղբի դեզը նախորոշած բարձրութեան, ելի մեկ անգամ լավ թակում, տափտափում են դեզը և ապա ամբողջովին ծածկում մեկ ու կես վերշուկ հաստութեան հողի շերտով:

Այս ձևով աղբը շատ լավ պահանվում է և դաշտ տանելուց հետո տալիս է ամենալավ հետևանքները:

**ԱՂԲԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ ԱՅՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵՋ ՈՒՐ
ԳՈՎԱԾՔ ԴԵՋ ԵԱ**

Այգայիսի տնտեսութեաններ չպետք է լինեն: Ամեն շանք պետք է զործ դնել, վորպեսզի կարելի լինի ճարել հնարավոր յեղածին շափ փովածքի շատ նյութեր և այն ժամանակ կստացվի առանձնապես զորեղ աղբ: Ու ինչպես ասացինք, այգայիսի աղբը պետք է պահել դեզերի մեջ՝ վերեւում ցույց տված յեղանակով:

Բայց յեթե, հիրավի, տնտեսութեան մեջ փովածքի նյութեր քիչ կան ու փովածքն ել բաղկացած է միայն ծղնոտից, այդ դեպքում աղբը պետք է պահել ուրիշ ձևով:

Ամենից առաջ պետք է շինել փայտե հատակ, իսկ նրա տակ կախային շաղախով ծածկված մի ալլ հատակ, վոր պետք է թեքվածք ունենա դեպի մի փոքեւ կողմ: Այդտեղ ել պետք է դիզել աղբը:

Հատակի թեքվածքը պետք է այնպես լինի, վոր ամբողջ աղբաջուրը կախային շաղախից շինված առվով հոսե դեպի մի փոս՝ դռան մոտ: Փոսը ծածկվում է հաստ տախտակներով: Աղբը դուրս է թափվում դռնից ամեն յերկու կամ յերեք սրը մեկ անգամ ու դիզվում՝ վերևում նկարագրված յեղանակով: Շերտ առ շերտ աղբը ամրացնվում ու տափառվում է: Քանի դեղը չե սառել, աղբաջուրը փոսից դուրսերով հանվում է անվում է անվում է աղբի վրա:

Յերբ դեղը սառչի, ջրեին խնարկե ժամանակավորապես պետք է դադարեցնել:

Գարնանը, յերբ աղբն այլևս սառած չի, աղբաջուրը ամբողջովին հանում է անվում են դեզի վրա: Աղբի այս ձևով պահպանումը ավելի վատ է, քան այն, վոր ցույց տվինք առաջ: Բայց է այնպես աղբաջուրը դուր չե կորչում:

Ձմեռ ժամանակ դեղը աղբաջրով ջրելու համար պետք է ընտրել այն տաք որերը, յերբ ձյունը հալչում է: Գլխավոր բանն այն է, վոր աղբաջուրը ծծվի դեզի մեջ է վոչ թե սառչի նրա մակերևույթի վրա:

Ինչպիսի ձևով ել վոր պահելու լինենք աղբը, յերբեք չպետք է թույլ տալ, վոր աղբաջուրը իզուր կորչի: Առանց աղբաջրի, աղբը կորցնում է իր ուշի ուղիղ կես մասը:

ԶԱՆԱԶԱՆ. ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՎ, ՊԱՀՎԱԾ ԱՂԲԻ ՆԵՐԴՈՐ-
ՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇԱԿՆԵՐ

Մի փորձադաշտում ընտրեցին յերեք դեպատին հող, ուր սովորաբար աշնանացան ելին անում: Մեկ դեպատինը պարարտացրին այնպիսի աղբով, վոր պահվել եր առաջ

կենդանիների վոտների տակ, իսկ հետո՝ առաջին յեղանակով կազմված ղեղերում:

Յերկրորդ գեայատինը պարարտացրին այնպիսի աղբով, վոր զուրս եր հանվում գոմից յերկու որը մեկ անգամ և պահվում նույնպես ղեղերով ու ջրվում աղբաջրով: Վերջապես յերրորդ գեայատինը պարարտացրին այնպիսի աղբով, վոր անկարգ ու անկանոն կերպով զուրս եր թափած գոմից և պահված բաց յերկնքի տակ, ինչպես սովորաբար անում են գյուղացիք:

Ամեն մի գեայատինի համար նշանակված եր աղբի միևնույն քանակությունը, այսինքն՝ ութսուն սայլ մի գեայատինի համար, մոտավորապես յերկու հազար փութ (մոտ 33 տոնն 334 կիլոգրամ):

Առաջին գեայատինից ստացան 120 փութ (մոտ 2 տոնն) հացահատիկ և մոտ 207 փութ (մոտ 4 $\frac{1}{2}$ տոնն) ծղնոտ:

Յերկրորդ գեայատինից ստացվեց 109 փութ հացահատիկ (1 տոնն 818 կիլոգրամ) և 204 փութ ծղնոտ (մոտ 3 տոնն 501 կիլոգրամ): Իսկ յերրորդ գեայատինից հավաքեցին ընդամենը 61 փութ հացահատիկ (մոտ 1 տոնն 17 կիլոգրամ) և 140 փութ ծղնոտ (մոտ 2 $\frac{1}{3}$ տոնն): Սրանից պարզ յերևում ե, վոր անհոգ պահված աղբը տվեց կրկնակի քիչ հունձ, քան կանոնավոր ղեղերում պահվածը:

Բայց բանը զրանով չվերջացավ: Հաճարից հետո բուր յերեք գեայատինների վրա ցանվեց գեանախնձոր: Առաջին գեայատինը տվեց 914 փութ (մոտ 15 տոնն 233 կիլոգրամ): Յերկրորդից ստացվեց 843 փութ (մոտ 14 տոնն 50 կիլոգրամ), իսկ յերրորդը տվեց ընդամենը 497 փութ գեանախնձոր (մոտ 8 տոնն 284 կիլոգրամ):

Վորջան կորուստ ունեցավ գյուղացին աղբի անհոգ պահպանումից: Միմիայն մի գեայատինից նա կորցրեց 59 փութ հաճար (մոտ 1 տոնն), 130 փութ ծղնոտ (մոտ 2

տոնն 107 կիլոգրամ) և 417 փութ գետնախնձոր (մոտ 7 տոնն)։

Յանկացան ելի մեկ անգամ ստուգել, թե ինչպիսի ներգործութիւնն է ունենում աղբը հունձի վրա։ Նորից վերցրին 3 գեսյատին հող մի այլ տեղ և կատարեցին նույն փորձը։ Տարին յերաշտ եր, անձրև համարյա չեր գալիս։ Ամեն տեղ շատ նվազ հունձ եր ստացվում. բայց հենց այդ տարին լավ աղբը ցույց տվեց իր գորութիւնը։

Այն գեսյատինից, վոր պարարտացրած եր նախ ձիերի վոտների տակ և ապա դեղերում պահպանված աղբով, ստացվեց 49 փութ հաճար (մոտ 818 կիլոգրամ) և 103 փութ ծղնոտ (մոտ 1 տոնն 718 կիլոգրամ)։ Յերկրորդ գեսյատինից ստացվեց 46 փութ հաճար (մոտ 768 կիլոգրամ) և 99 փութ ծղնոտ (մոտ 1 տոնն 651 կիլոգրամ)։ Իսկ յերրորդ գեսյատինը տվեց ընդամենը 29 փութ հաճար և 69 փութ ծղնոտ։

Այն աղբը, վոր պահվել եր անխնամ, անձրևի և արևի տակ, բարկացած եր կիսով չափ մաքուր, անձրևից լվացած և արևից չորացած ծղնոտից։ Այդ ծղնոտը ավելի չորացրեց առանց այն ել չափազանց չոր հողը և այս հանգամանքի շնորհիվ ստացվեց շատ նվազ հունձ։

ԱՂԲԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ ԶՄԻՔՆԵՐ ԴԱՇՏ ՏԱՆԱԼԻՍ

Յերբեմն գյուղացու համար դժվար է լինում կատարել այն բոլոր աշխատանքները, վորոնք կապված են աղբը գարնան ժամանակ դաշտ կրելու հետ։ Նա դժվարանում է նույն իսկ ամառը կատարել այդ աշխատանքը։ Յերբեմն հողերը հեռու յեն գյուղից, շատ հաճախ գյուղացիները հաճարը ցանում են՝ ինչպես ել պատահի, առանց պարարտացնելու հողը աղբով և այդ բանը կատարվում է այն պատճառով, վոր նրանց ուշժը չե պատում՝ աղբը դեպի հեռավոր վայրերը կրել։

Այդպիսի դեպքերում կարելի է աղբը կրել ձմեռը՝ առաջին կամ վերջին ձյունների ժամանակ:

Ռուսաստանի հարավ-արևմտյան նահանգներում ամենից ավելի շահավետ են համարում աղբը դաշտ կրել ձմեռը և դարսել աշնանդ մանր կույտերով: Այդ ժամանակ թե մարդիկ և թե ձիերը ավելի ազատ են: Աղբակույտերը դաշտում արագ սառչում են և այդպիսով աղբը լավ և պահում: Բացի դրանից, աղբակույտերը նպաստում են աշն բանին, վոր ձյունը նստի—մնա դաշտերում չքշվի քամիներից. ուստի և ձյան ծածկույթը լինում և ավելի հավասարաշափ:

Սակայն ավելի լավ է աղբը գետեղել դաշտում մեծ կույտերով, տափտափել, իսկ գարնանը հողով ծածկել:

Աղբի գեղի համար պետք է մտքերել պարարտացնվող հողաբաժնի վրա այն տեղը, ուր նա գետեղվելու է: Բերելով առաջին սալը՝ աղբը բարակ շերտով փռում են նշանակված տեղի վրա և լավ կոխոտում:

Բերելով յերկրորդ սալը, ձին սահնակի հետ միասին, քշում են արդեն փռված աղբի վրայով, վորպեսզի սա ավելի ևս պնդանա: Յեւ այդպես են վարվում ամեն մի սալ բերելիս, աղբը փռելով բարակ շերտի նման և վորքան կարելի է լավ պնդացնելով:

Յերբ աղբի գեղը դարավում է, դեղը վերելից և կողքերից ուղղում—հավասարեցնում են և այս ձևով թողնում մինչև զարուն: Գարնանը այն աղբը, վորով պետք է պարարտացվեն գարնանացան բույսերը (գետնախնձորը, արմատապտուղները) անհապաղ սփռում են դաշտում և խուկոյն հերկում:

Իսկ այն աղբի գեղը, վոր պետք է զործադրվի աշնանացան հաճարը պարարտացնելու համար, ուղղում—սարքում են, կրկին մի անգամ ևլ, վորքան կարելի է լավ պնդացնում և ծածկում հողի յերկու վերջոկանոց շերտով: Յեթե աղբը այդպիսի գեղի մեջ գարնանամուտին չափազանց

կը լինի, դա ցույց է տալիս, վոր կույտ կազմելիս, ձմեռը լսով չեն պնդացրել: Այդ տեսակ չղրի վրա պետք է ջուր ածել և ապա դեղը հողով ծածկել:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԲ Ե ՊԱՐԱՐՏԱՑՆԵԼ ՀՈՂԸ ԱՂԲՈՎ

ԻՆՉՊԵՍԻ ԱՂԲՈՎ, ԱՎԵԼԻ ՇԱՀԱՎԵՏ Ե ՊԱՐԱՐՏԱՑՆԵԼ,
Հ Ո Ղ Ը

Ինչպիսի բույս էլ վոր մենք պարարտացնելու լինենք, միշտ գերադասելի է գործ ածել յերկար ժամանակ մնացած և կարգի բերված աղբը, քան թարմը: Թարմ աղբը, և մանավանդ այնպիսին, վորի մեջ շատ ծղնոտ կա, շատ ուշ է փառւմ հողի մեջ: Բացի գրանից այդ տեսակ աղբը շատ դժվար է հալասարապես փռել դաշտի վրա: Թարմ աղբը տարածում է դաշտի մեջ վորոմնարույսերի սերմեր: Նկատված է, վոր յերբ դաշտը պարարտացնում են թարմ ծղնոտալի աղբով, սաստիկ զարգանում են բույսերի ցողուններն ու տերևները, այն ինչ հատիկը մնում է թույլ և անզարգացած:

Բանջարանոցային բույսերից, որինակ, կաղամբը առանձնապես կարիք ունի աղբի: Բայց նա էլ, յերբ պարարտացրած է թարմ ու չնեխված աղբով, ունենում է բազմաթիվ մուգ և անպետք տերևներ, իսկ գլուխը լավ չէ զարգանում:

Թարմ աղբով պարարտացրած գետնախնձորն ևս տալիս է դուրեղ ցողուններ, մինչդեռ նրա արմատապտուղները աճում են թույլ կերպով: Իսկ յերբ գետնախնձորը պարարտացրած է յերկար ժամանակ պահված ու նեխված աղբով, այդ գեպքում նրա արմատապտուղները հիանալի կերպով զարգանում են և տալիս առատ բերք:

Ներխաժ աղբը ավելի արագ ներգործություն է ունենում: Մի վորոշ չափի դաշտ պարարտացնելու համար՝ ավելի քիչ քանակությամբ աղը է հարկավոր լինում դործադրել, քան յերբ հուշն դաշտը պարարտացվի թարմ աղբով: Այսպիսի աղբով պարարտացրած դաշտում բույսերը շատ ավելի լավ է արագ են զարգանում: Յերկար ժամանակ պահված ու ներխաժ աղբը դժվար էլ չէ փռել դաշտում ու հեշտությամբ էլ հերկվում է: Վորոմնաբույսերի սերմեր ներխաժ աղբի մեջ շատ քիչ են լինում, վորովհետև աղբի ներխաժն ժամանակ սերմերը սաստիկ փռավում են ու այլևս չեն կարողանում ծլել: Մի խոսքով, ներխաժ աղբը ամեն դեպքում էլ ավելի շահավետ է գործածել, ուստի է պետք է միշտ աշխատել, վոր աղբը նախապարաստվի դեղերում: Այդ դեպքում մենք վստահորեն կարող ենք հուսալ, վոր լավ հունձ կը ստանանք:

Միայն չափազանց պինդ կավային հողերում ծղնտալի աղբը կարող է ավելի ոգուտ տալ, քան ներխաժը: Այդ հողերը բավականաչափ արգավանդ են, բայց նրանք չափազանց պինդ են և ծղնտալի աղբը նրանց շատ լավ փափկացնում է: Հետևապես միայն չափազանց պինդ հողերում ձեռնառու և գործածել թարմ աղբ, իսկ մյուս բոլոր հողերում ավելի շահավետ է յերկար ժամանակ փռած և ներխաժ աղբը:

Թեթև ավազային և ավազախառն հողերում, ինպես նաև թեթև կավախառն հողերում, թարմ աղբը կարող է հուշնիսկ փռաստիկար ներգործություն ունենալ: Նա չափազանց կը չորացնե առանց այն էլ այդ սաստիկ չոր հողերը և լավ հունձ այլևս սպասել անկարելի է կը լինի:

Մի քանի անգամ փորձել են համեմատել իրար հետ թարմ և ներխաժ աղբերի ներգործությունը և ամեն անգամ յեկել են այն համոզման, վոր ներխաժ աղբը ավելի ոգուտ է տալիս քան թարմը: Վերցրել են, որինակ, կավախառն հողի յերկու դեսյատին: Մեկ դեսյատինը պար-

բարտացրել են վաթսուն սայլ նեխված աղբով, իսկ մյուսը պարարտացրել են ութսուն սայլ թարմ, ծղնոտալի աղբով: Յերկու գեսիատինի վրա ել ցանել են հաճար: Առաջին գեսիատինից ստացել են 89 փութ հաճար (մոտ մեկ տոնն 484 կիլոգրամ) և 172 փութ ծղնոտ (մոտ 2 տոնն 868 կիլոգրամ), իսկ յերկրորդ գեսիատինից ստացել են հաճար 82 փութ (մոտ 1 տոնն 367 կիլոգրամ) և ծղնոտ 193 փութ (մոտ 3 տոնն 217 կիլոգրամ): Իսկ հետևյալ չորային տարվայ ընթացքում վերցրել են յերկու նույնպիսի գեսիատին հող և նույն տեսակ ել պարարտացրել են: Առաջին գեսիատինից ստացել են 52 փութ հացահատիկ (մոտ 868 կիլոգրամ) և 107 փութ ծղնոտ (մոտ 1 տոնն 785 կիլոգրամ), իսկ յերկրորդ գեսիատինից—ընդամենը 37 փութ հացահատիկ (մոտ 618 կիլոգրամ) և 94 փութ ծղնոտ (մոտ 1 տոնն 568 կիլոգրամ):

Բայց պետք և հաշվի առնել և այն, թե վորքան ավելորդ աշխատանք ե գործադրված՝ դաշտը թարմ աղբով պարարտացնելիս: Պետք եր գյուղից դաշտ կրել աղբի քրտան ավելորդ սայլ ու տանջվել՝ թե նրան սփռելու և թե մանավանդ հերկելու ժամանակ: Հարկավոր եր մինչև անդամ մաճկալին մի ոգնական տալ, վոր սա յեղանով աղբը ակոսներն մեջ ածեր: Ապա թե վոչ՝ ծղնոտը ձգվում եր խոփի յետևից և հարկավոր եր լինում ամեն մի րոպե կանգ առնել՝ խոփը ծղնոտից մաքրելու համար:

ԻՆՉՊԱՆՍ ՊԵՏՐ Ե ԱՂԱՐՔ ՓՈՒՆԷԼ ԴԱՇՏԱՐՈՒՄ

Ամենից ավելի ձեռնտու և աղբը փռել ուղղակի սայլից թափելիս: Յեզ և այն, ինչ վոր փռած ե մինչև կեսոր, հարկավոր ե կես որից հերկել: Այս դեպքում աղբը իր լավագույն ներգործությունն և անում:

Այդ աշխատանքի համար լավ և ընտրել հանդարտ և ամպամած որ: Արեային և մանավանդ քամոտ որերին աղ-

բից գոլորշիանում, ցնդում են ողի մեջ բույսերի համար շատ արժեքավոր գազեր—ազոտը:

Աղբը սայլի վրա բառնալիս՝ պետք է աշխատել դեզի կողքերում և վերևում գտնված աղբը խառնել մեջտեղում գտնվածի հետ: Աղբը դեզի մեջտեղում սովորաբար ավելի լավ է նեխվում, քան վերևում ու կողքերում,—անա թե ինչու պետք է խառնել աղբը:

Յեթե մենք աղբը տեղավորենք դաշտում մանր-մանր կույտերով և այդպես ել թողնենք մի քանի շաբաթ՝ աղբը սաստիկ կփշանա: Նրանից կը ցնդե շատ ազոտ ու այդպիսի աղբը արդեն չի պահի իր լիակատար արժեքը:

Բացի դրանից այն տեղերում, ուր գտնվում են աղբակույտերը, հողի մեջ է ծծվում աղբակույտերից մեծ քանակությամբ հոսած աղբաջուրը: Սովորաբար այդպիսի տեղերում բույսերը կատաղաբար աճում են և դաշտը բոտանում է զանազանապեսակ կերպարանք:

Յեթե փոքե պատճառով արդեն վճռված է աղբը տեղավորել դաշտում կույտերով, այդ դեպքում հարկավոր է իսկույն լավ տափտափել կույտերը և նրանց վրա վերեից ու կողքերից, բարակ շերտի նման, հող ածել: Բայց ավելի լավ կը լինի, յեթե աղբը դաշտ կրենք հերկելուց շատ առաջ, կազմենք ամեն մի հինգ կամ տասը սայլից մի-մի կույտ և տափտափելուց հետո՝ հող ածենք նրանց վրա բոլոր կողմերից:

Հողը թույլ չի տա, փոք ոգտակար գազերը ցնդեն ողի մեջ և այսպիսով աղբը ամենից ավելի լավ կը պահպանվի: Աղբը դաշտում հարմարավոր կերպով բաժան-բաժան անելու համար կարելի է պարարտացնվող հողաբաժինը արորով քառակուսիների վերածել: Այդ նպատակով սովորաբար ակոսներ են անցկացնում՝ մեկը մյուսից հինգ սաժեն հեռու՝ ինչպես հողաբաժնի յերկարությամբ, այնպես ել լայնությամբ: Յեթե կամենում են մեկ դեպատինի վրայ ածել 2500 փութ աղբ (մոտ 41 տոնն 668 կիլոգրամ),

այդ դեպքում յուրաքանչյուր քառակուսու վրա, նրա մեջ-
տեղում ածոււմ են մի սայլ աղբ, վորի քաշն է 25 փութ
(մոտ 818 կիլոգրամ):

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԻ Ե ՍՂՐԸ ԵՍՈՒՆԵՆԼ ՀՈՂԻ ՀԵՏ

Ռուսաստանի հյուսիսային և միջին, վոչ սևահող, նա-
հանգներում շահավետ և աղբը տափանել անմիջապէս փը-
ռելուց հետո: Յեթե աղբը յերկար ժամանակ թողնենք չը-
թալած հողի մեջ, նրանից կը ցնդեն բույսերի համար
շատ անգարար նյութեր:

Այս պատճառով ել պետք է հիշել իբրեւ կանոն, վոր
դաշտը անհրաժեշտ է հերկել, վորքան կարելի է շուտ,
աղբը ամելուց հետո:

Սևահող տեղերում և այն դեպքերում, յերբ տնտեսու-
թյան մեջ մեծ քանակութեամբ աղբ կա, կարելի է աղբը
առժամանակ դաշտում փոխած թողնել:

Այդ հողերը կարիք չունեն դորեկ պարարտացման:
Ուստի և, յեթե աղբը կորցնէ իր աննպարար նյութերի մի
մասը, սևահող դաշտի համար դա ել մեծ կորուստ չի լինի:

Փռած աղբի տակ խոնավութեանն ավելի լավ և պահ-
պանվում հողի մեջ, և հողը ավելի լավ և հասունանում ու
փափկանում: Աղբի ծածկույթի տակ արտազ ծլում են վո-
րոմնարույսերի սերմեր, իսկ աղբը հերկելիս նրանց ծիւրերը
շուտով փոշնչանում են:

Այն տեղերում, ուր յերկրի յերեսը ծածկված չէ սևա-
հողով, բայց տնտեսութեանների մեջ կա շատ աղբ, փոմանք
զյուղացիներից այսպէս են տնոււմ: Նրանք աղբը դաշտ են
կրում վաղորօք և թողնում աշնտեկ փոխած: Աղբի շերտի
տակ հողը լավ հասունանում և մնում է խոնավ: Ու այս
ամենը, ինարկէ, մեծ ոգուտ և տալիս հունձին:

Իսկ հետո, ցանքսից անմիջապէս առաջ, զյուղացիք
դաշտ են կրում աղբի մնացած կեսը և փռելուց հետո ան-
միջապէս հերկում են:

Սեահող յերաշտ նահանգներում, յեթե աղբը կրվում և դաշտ դարնան սկզբին, ավելի շահավետ և թողնել այն առժամանակ փոխած ու չթաղած: Բայց յեթե աղբը դաշտ և տարվում հաճարի համար, — ուշ, հուլիս ամսին, այդ դեպքում պետք և դաշտը անհապաղ հերկել, փորակադի աղբը, դեռ իր թացությունը չկորցրած, խառնվի հողի հետ: Հակառակ դեպքում՝ աղբի լուծումը և փռումը չափազանց կուշանա ու հաճարի մատաղ ցանքսը չի ստանա իր համար անհրաժեշտ սնունդը:

Բայց պետք և միշտ ընդունել, իրրե կանոն ու յերբեք չմոռանալ, որ նեխված աղբը ծայրահեղ դեպքում կարելի և թողնել մի քանի որ առանց հերկելու:

Մենք արար նյութերի մեծ կորուստ դրանից չի լինի: Բայց ծղնոտալի թարմ աղբը պետք և իսկույն հերկել, ապա թե փոշ՝ նա բոլորովին անպետք կդառնա:

Մեծ սխալ են գործում նրանք, փորոնք աղբում են արտը անմիջապես հունձից հետո: Նոր քաղած արտի ծրդնոտի մնացորդները սաստիկ կը խանգարեն աղբի նեխմանը և ալդախի վարից շատ քիչ բան դուրս կը գա:

Պետք և սկզբում նոր քաղած արտի կամ հարսի ծղնոտը փոշնչացնել, այսինքն վարել բազմախոտի գութանով չնչին խորությամբ: Իսկ մեկ-յերկու շաբաթ այդպիսի վարից հետո՝ կարելի և արդեն աղբ ածել և հերկել: Այս դեպքում ոգուտն ավելի կը լինի:

Ռուսաստանի հյուսիսային նահանգներում և ընդհանրապես խոնավ կլիմա ունեցող տեղերում, ծանր կալային հողերի վրա ածած աղբը չի կարելի հերկել այն ժամանակ, յերբ դեռինք չափազանց թաց և: Այդպիսի հողի մեջ ծածկված աղբը յերկար ժամանակ չի փռում: Յեւ այդ պատճառով բույսերը ժամանակին չեն ստանում սընունդի բավականաչափ քանակություն:

Ընդհակառակը՝ չորային տեղերում ավելի շահավետ և աղբը հերկել, փորքան հնարավոր և, այնպիսի ժամանակ,

յերբ հողը թաց ե: Յեվ կամ պետք ե աղբի հերկումը կատարելու համար ընտրել այն որերը, յերբ լավ անձրև ե յեկել:

ԻՆՉ ԽՈՐԴԱՅԻՆ ԳԵՏԻ Ե ՆԱԶԿԵԼ ԱՂԵՐ

Շատ փորձեր են կատարված իմանալու համար, թե ինչպիսի խորությունը ավելի շահավետ ե ծածկել աղբը, այսինքն՝ խոբը թե ծանծաղ պետք ե հերկել այն:

Այս բանում գյուղացիք քիչ սխալներ չեն գործում: Նրանք միշտ ե ամեն տեղ աղբը հերկում են այնպիսի խորությամբ, փորքան փորում ե գութանը:

Սխալներ անում եյին ե ուսյալ յերկրագործները: Նրանք ասում եյին, թե հարավում, ուր արևը ավելի սաստիկ ե տաքացնում յերկիրը, աղբը ծածկելու համար վաղը պետք ե կատարել փորքան կարելի յե խորը: Իսկ հյուսիսում, վորտեղ յեղանակը ցուրտ ե, պետք ե աղբը ծածկել ավելի ծանծաղ ակոսներում:

Փորձերը ցույց ավին սակայն, վոր ինչպես հարավում, այնպես ել հյուսիսում աղբը վոչ մի դեպքում՝ չպետք ե խորը թաղել: Վորպեսզի աղբը արագ ե կանոնավոր կերպով փախ, հարկավոր ե, վոր ողը, փորքան կարելի յե, շուտ ե գյուրությունը մանի աղբի մեջ: Յեթե մենք աղբը խորն ենք ծածկում, ողը դժվարությունը ե անցնում դեպի աղբը ե նա հեշտությունը չե փառում:

Հարավում վոր կլիման չոր ե, աղբի խոր թաղումը կարող ե նույնիսկ մեծ վնաս հասցնել բույսերին: Նախ՝ խորը թաղած աղբը շատ դանդաղ կերպով կը փախ ե ապա այդպիսի աղբը սաստիկ կը փչացնե հողի վերին շերտը:

Հարավում խոնավությունը պահպանվում ե զլխավորապես հողի խորին շերտերում: Խորին շերտերից խոնավությունը աստիճանաբար բարձրանում ե դեպի վեր, ուր ե բույսերի արմատները ծծում են: Յեթե մենք թաղենք

աղբը 4 կամ հինգ վերջով խորութեամբ (17-ից մինչև 22 սանտիմետր), — խոնավութեանը չի կարող այլևս դեպք վեր բարձրանալ: Նա կը բարձրանա միմիայն մինչև աղբը, և ավելի վեր չի գնա:

Ուրեմն խոր թաղած աղբը կը չորացնէ հողի վերին շերտը և բույսերը կիւնտսին խոնավութեան պակասութեանց: Այդ դեպքում բույսերի արմատները չեն կարողանա անցնել չփառած աղբի միջով դեպի հողի խորին շերտերը:

Ակներև է, վոր ավելի շահավետ է աղբը հերկել ծանծաղ: Բայց այստեղ պետք է հիշել նաև մի ուրիշ հանգամանք: Աղբը ավելի լավ փառում է փոքր ինչ խոնավ հողի մեջ, քան չորում:

Այս պատճառով յեթե չոր ու թեթև հողերում աղբը թաղենք չափազանց ծանծաղ, նա արագութեամբ կը չորանա և յերկար ժամանակ կը մնա առանց փառելու:

Վորպեսզի աղբը ընկնի ավելի խոնավ շերտի մեջ, հարկավոր է ավելի խորը հերկել՝ չոր ավազային, ավազախառն և մանր կավախառն հողերում, այսինքն՝ 3 վերջով խորութեամբ, իսկ հարավում՝ մինչև անգամ 4 վերջով խորութեամբ (12-ից մինչև 17 սանտիմետր):

Կավային հողերում խոնավութեան միշտ ավելի է լինում, ուստի և աղբը այդպիսի հողերում պետք է հերկել վորքան կարելի յե ծանծաղ, ընդամենը յերկու և մինչև անգամ մեկ ու կես վերջով խորութեամբ:

ԻՆՉՊԻՍԻ ԳՈՐԶԻԿՈՎ, ՊԵՏԻ Ե ՀԵՐԿԵԼ ԱՂԲԸ

Ամենից ավելի հարմար է հերկել աղբը գութանով: Նեխոված աղբը հիանալի կերպով հերկվում է գութանով և աշխատանքը կատարվում է արագ: Թաքմ ծղնոտայի աղբը շարունակ քարշ է դալիս գութանի յետևից և շարունակ հարկավոր է լինում մաքրել գութանը՝ խոփին կպած ծղոնոտից:

Այդ դեպքում լավ կը լինի մաճկալին մի կին . կամ պատանի ոգնական տալ: Նրանք յեղաններով կամ փոցխերով կը քաշեն աղբը ակոսների մեջ:

Հենց վոր աղբը հերկվի, պետք է դաշտը հարթել — հալատարեցնել, վորպեսզի դուր տեղը հսկես չորանալ: Այս աշխատանքը կատարում են կամ շատ թեթեւ փայտյա տափանով և կամ մի առանձին գործիքով, վոր հեշտութեամբ կարելի է պատրաստել տանր, սեպհական անտեսութեան մեջ: Տափանը լավ է այնպիսի դաշտ հարթելու համար, վոր պարարտացրած է նեխված աղբով: Իսկ յեթե դաշտը պարարտացրած է ծղնոտալի աղբով, տափանը հողից դուրս կը քաշե ծղնոտը:

Աղբը հերկելուց հետո՝ դաշտը հարթող գործիքը կոչվում է շլեյֆ: Շլեյֆը շինվում է մի տախտակից՝ յերկու և կես վերջով հաստութեամբ (մոտ 10 սանտիսեար) և 4 արշին յերկարութեամբ (մոտ յերկու մետր 84 սանտիմետր): Տախտակի ստորին յեզերքը ռանգում են այնպես, վոր սուր լինի: Նրա վրա պտուտակներով ամրացնում են յերկաթե ձող՝ նման յերկաթե անլապատին (շին): Շլեյֆին կցում են լծափայտեր, իսկ մեջտեղում շինում են մաճ, վորից բռնում է նրա վրա աշխատողը:

Այս գործիքով հիանալի կերպով հարթվում է դաշտը: Մի դեպքատին հերկը այս գործիքով կարելի է հարթել մի ժամից քիչ ավելի. ժամանակամիջոցում:

ՀՈՂԻ ՓԱՓԱՆՑՈՒՄԸ ԱՂԲԸ ՆԱԾԿԵԼՈՒ ՓԱՄԱՆԱԿ

Յերբեմն ցանկանում են բավականանալ միայն աղբը հերկելով և ապա խսկույն ձեռնամուխ են լինում հացահատիկներ կամ գեանախնձոր ցանելու: Այդ դեպքում հարկավոր է միաժամանակ և՛ աղբը ծածկել և՛ փափկացնել հողի ստորին շերտը:

Այդ անում են այսպես, — գութանով հերկում ու ծածկում են աղբը անհրաժեշտ խորութեամբ: Գութանի յետևից

Նույն ակոսով գնում ե հողը խորացնող գործիքը: Նա մի-
այն փափկացնում ե հողի ստորին շերտը, բայց շուտ չե
տալիս և չե հանում դեպի վեր: Հողի այսպիսի մշակումը
արժանի ե կատարյալ ուշադրութեան: Յեթե հողը ծած-
կելուց հետո անմիջապես ձեռնարկենք ավելի խոր կերպով
հողը վարելու, աղբը կանցնի ու կը թաղվի մեծ խորու-
թեան մեջ և այդ պատճառով դժվարութեամբ կը փախ: Հողը
խորացնող գործիքով աշխատելիս՝ աղբը մնում ե կարևոր
խորութեան մեջ և հողն ել փափկանում ե բավականաչափ
խորութեամբ:

ԱՇԵՆԱՏԱՆԻՐԸ ԴԱՇՏՈՒՄ՝ ԱՂԲԸ ՀԵՐԿԵԼՈՒՄ ՀԵՏՈ

Աղբը հերկելուց հետո թեթեւ ավազոտ և ավազախառն
հողերում հարկավոր ե անմիջապես դաշտը տափտափել և
հարթել: Այդ ժամանակ աղբը կը սեղմվի խոնավ հողին
և նրա փառումը ավելի արագ կը կատարվի:

Յեթե աղբը կանոնավոր կերպով ե ծածկված ու այն-
պիսի խորութեամբ, վորպես ցույց տվինք վերևում, այդ
դեպքում հարավային նահանգներում նա փառում ե յերեք
կամ չորս շաբաթվա ընթացքում, իսկ հյուսիսում հինգ
կամ վեց շաբաթվա: Տաք և բարեհաջող ամառվա ընթաց-
քում՝ աղբը հյուսիսումն ել փառում ե չորս շաբաթից փոչ
ավելի ժամանակամիջոցում:

Դեզի մեջ հասունացած աղբը, ի հարկե, հողի մեջ
փառում ե ավելի արագ, քան ծղնոտալի աղբը:

Աղբը հերկելուց հետո, յերբ դաշտը ծածկվի վորոմ-
նախոտերի ծիլերով, ոգտակար ե հողը տափանել կամ
վարել բազմախոփ դութանով: Մի խոքով գլուպացու բո-
լոր հոգսը, աղբը հերկելուց հետո, պետք ե այն լինի, վոր
թույլ չտա վորոմնախոտերին ծածկելու դաշտը:

Պետք ե մշտապես հիշել, վոր վորոմնախոտերը կա-
տաղի թշնամիներ են այն բույսերին, վոր մենք կամե-
նում ենք աճեցնել: Նրանք թե անողուտ կերպով ծծում

են հողից խոնավությունը և թե աննդարար հյութերը՝ ծածկված աղբից։ Այս պատճառով պետք է ամեն ջանք գործ դնել՝ փոշնչացնելու փորոմնախոտերը։

ՎՈՐՔԱՆ ԱՂԸ ՊԵՏԷ Ե ԴՈՐՆԱԾԵԼ

Պատասխանել այդ հարցին ուղղակի, ցույց տալով թե փոքրան փութ աղբ պետք է գործադրել հաճարի համար, փոքրան գեանախնձորի և այլ բույսերի համար—անկարելի չէ։ Աղբի քանակությունը ամենից առաջ կախված է հողից։ Ապա նա կախված է նաև կլիմայից։

Ամենից առաջ պետք է տեսլ, փոր թեթև հողերը միշտ ավելի շատ աղբ են պահանջում, քան ծանր հողերը։ Ռուսաստանի հյուսիսային և միջին, փոշ—սևահող նահանգներում, թեթև հողերի համար ոգտակար են համարում գործածել մոտ 300 փութ աղբ (մոտ 50 տոնն)։ Իսկ կավային և կավախառն հողերի համար բավական է գործածել 2000 և համեմատյա դեպս 2500 փիթից փոշ ավելի աղբ (մոտ 41 տոնն 668 կիլոգրամ)։ Սև հողերը կատարելապես բավական է պարարտացնել 1200 փութ (մոտ 20 տոնն) և փոշ ավելի քան 1500 փութ աղբով (25 տոնն)։

Ապա պետք է ուշադրության առնել և այն, թե ի՞նչ դրության մեջ է գտնվում հողը։ Կան այնպիսի ուժատու պառ հողեր, փոր կարելի չէ ուղղել միմիայն աղբի մեծ քանակությամբ։ Յե՛վ ընդհակառակը՝ կան հին հողեր, փորոնք կանոնավորապես և զորեղ կերպով պարարտացվել են շատ տարիների ընթացքում։ Այդպիսի հողերը կարիք չունեն աղբի չափազանց մեծ քանակության։

Պարարտացման քանակությունը կախված է նաև այն կլիմայից, ուր գտնվում է տնտեսությունը։ Յուրտ և խիստ կլիմա ունեցող նահանգներում ավելի շահավետ է հողը պարարտացնել հաճախ, բայց ամեն անգամ գործ

ածել քիչ աղբ. ընդհակառակը Ռուսաստանի հարավ-արևմուտքում ափերի ձևնուտու ե միանգամից տալ մեծ քանակությամբ աղբ, բայց ուշ-ուշ:

Սեահողերը ափերի շահավետ ե պարարտացնել հաճախ, բայց աղբ քիչ գործածել: Փորձված գյուղատնտեսներից վոմանք, հենվելով իրենց յերկարամյա փորձերի վրա, խորհուրդ են տալիս սեահողի համար գործածել 1200 փութ աղբից վոշ ափերի (մոտ 20 տոնն): Նրանք խորհուրդ են տալիս դուրս կրել աղբը դեպի սև հողերը և հերկել աղբը կամ աշնանը կամ գարնան սկզբին, յերբ հողի վերին շերտը դեռևս թաց ե: Այսպիսի հողերում աղբը պետք ե հերկել վորքան կարելի ե ծանծաղ:

Ուրեմն կախային և կախախառն հողերի համար, վորոնք ուժասպառ չեն յեղած, բավական ե գործածել 2500 փութ աղբ մեկ դեպատինի վրա (մոտ 41 տոնն 668 կիլոգրամ): Դա կը լինի միջակ պարարտացումն, վոշ այնքան լավ և վոշ այնքան ել վատ: Յեթե աղբ շատ կա, ցանկալի յե տալ այդ հողերին ևս 3000 փթի չափ (մոտ 50 տոնն): Այդ կը լինի ուժեղ պարարտացումն: Իսկ յեթե տանք մեկ դեպատինին մինչև 3500 փութ՝ այդ արդեն շատ ուժեղ պարարտացումն կը լինի:

Թեթե ավազային և ավազախառն հողերի համար պետք ե ափերի շատ աղբ գործածել: Այսպիսի հողերի համար միջակ պարարտացումը պահանջում ե 3000 փութ, ուժեղը—4000 փութ (մոտ 67 տոնն) և շատ ուժեղը—5000 փութ աղբ (մոտ $83\frac{1}{3}$ տոնն):

Սև հողերի համար, ընդհակառակը, խորհուրդ են տալիս գործ ածել ափերի քիչ աղբ, համենայն դեպս վոշ ափերի 1200 փթից (մոտ 20 տոնն): Այս քանակությունը սև հողերի համար համարվում ե շատ ուժեղ պարարտացումն:

ՎՈՐ ԲՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՎԵԼԻ ՇԱՀԱՎԵՑ Ե ՊԱՐԱՐՏԱԳՆԵՐԸ
ԱՂԲՈՎ

Աւանանցան հաճառ: Գյուղական տնտեսութեան մեջ աղբով պարարտացվում ե ամենից հաճախ այն հանգստացած հողը, ուր ոգոստոս ամսին պետք ե հաճառ ցանովի: Բայց փորձերը ե զիտողութիւնները ցույց են տալիս, վոր ուժեղ հողերում հաճառի համար դործածել աղբի լիակատար պարարտացումն՝ վոչ միայն անոգուտ ե, ալ ե վրտանգտվոր: Յեթե տարին բարեհաջող ե, այդպիսի պարարտացումից հետո, հաճառը կարող ե պառկել: Ահա թե ինչու նոփորոտիական յերկրում, ինչպես նաե Ռուսաստանի հարավ-արեւմտյան նահանգներում հաճառը շատ անգամ ցանում են չպարարտացրած, բայց հանգստացած հողերում—հարոսներում:

Բայց յեթե հաճառը աղբով պարարտացնելու լինենք, այդ դեպքում գործը պետք ե ժամանակին կատարել: Վորքան շուտ հաճառի համար նշանակված արտը պարարտացվի աղբով, այնքան ավելի շահավետ կը լինի: Յերբ հողը պարարտացնելու յենք ծղնոտալի աղբով—այդ պետք ե կատարել շատ ավելի վաղ, քան հողը փտած աղբով պարարտացնելու դեպքում:

Հաճախ հյուսիսում հաճառի համար գործ են ածում աղբի մակերեւոյթային պարարտացումն, յերբ հաճառը նոր ե ծիլ տվել: Հինց վոր գետինը սառչում ե այնքան, վոր աղբով սայլը կարողանում ե նրա վրայից հեշտութեամբ անցնել, ծղնոտալի աղբը դուրս են կրում դուղից ե փռում դաշտի մակերեւոյթի վրա: Պարարտացման այսպիսի յեղանակով հողը կոգտվի աղբի հյութերից, վորոնք դարնանը ձյունի ջրի հետ միասին կը ծծվեն նրա մեջ: Բացի դրանից՝ այնպիսի ձմեռվա ընթացքում, յերբ քիչ ե ձյուն գալիս, ծղնոտը կը ծառայե բույսերին՝ իրեն առավուտա ցրտերից լավ պաշտպանող միջոց: Իսկ յերբ վեր-

ջանում են ցրտերը, մի ամպամած որ հավաքում են ծրդ-
նոտը և հեռացնում դաշտից:

Առնանացան ցորենը պահանջում է շատ ավելի վաղ
պարարտացումն, քան հաճարը, մանավանդ յերբ աշնանա-
ցան ցորենը ցանված է սակավ արգավանդ հողում: Բայց
այդ բույսի համար ել չպետք է գործածել ուժեղ աղբա-
յին պարարտացումն, փորովհետև ցորենն ել կարող է պառ-
կել և այդ դեպքում նրա հունձը դժվար կը լինի:

Աշնանացան ցորենը առանձնապես մնասվում է փորով-
նախոտերից, ուստի և շատ ավելի շահավետ կը լինի,
յեթև նրա համար նշանակված արտը պարարտացնեք
նեխված աղբով:

Գարին յեւ վառակը չեն պահանջում նոր աղբային
պարարտացումն: Այդ բույսերին կատարելապես բավական
են այն սննդարար նյութերը, փորոնք մնում են հողի մեջ
հաճարից ու ցորենից հետո:

Վուզը—(կապառ) թարմ աղբով պարարտացնելիս տա-
լիս և անհավասար հունձ: Յեթև փորեւ պատճառով մտա-
ղբություն ունեն վուշը աղբով պարարտացնելու, ավելի
լավ է այդ բանը անել աշնան ժամանակ: Յեւ այդ դեպ-
քում ել վուշը պետք է պարարտացնել նեխված և փոշ
թե թարմ ձղնոտալի աղբով: Իսկ հաճախ վուշը ցանում
են ուրիշ փորեւ բույսից հետո, փոր ստացել և աղբի հիմ-
նավոր պարարտացումն:

Կանեփ. — Ընդհակառակ կանեփը ամենաազաճ բույսն
է և պահանջում է պարարտացման համար աղբի շատ
մեծ քանակություն: Զափազանց զորեղ՝ հին և առաջ
առատությամբ պարարտացրած հողերում, կանեփի համար
ամենաբիշը պետք է գործածել 5000 փութ աղբ մի դե-

ոյառնի վրա (մոտ 831 $\frac{1}{3}$ տոնն): Իսկ յեթե հողը փոքր ի շատե նվազ է, այդ դեպքում գործ են ածում առար հազար փութ (մոտ 166 և յերկու յերրորդական տոնն) և մինչև իսկ 15 հազար փութ աղը (մոտ 250 տոնն): Յեւ փորքան շատ աղը գործածվի, այնքան էլ կանեփի հունձը առատ կը լինի:

Խառխառ.— Այդ բույսը լավ աճում է նաև այն հողերում, փորոնք պարարտացրած են մի տարի առաջ: Այն դեպքում, յերբ ցանկանում են խաշխաշից ավելի առատ հունձ ստանալ, կարելի չէ նրան էլ աղբել, բայց անպատճառ աշնանը: Յեւ յեթե աղբը ծղնտալի չէ, պարարտացումն պետք է կատարել փորքան կարելի չէ վաղ:

Յեգիպտացորեն (սիսինդր). — Յեգիպտացորենը շատ լավ աճում է հողը թարմ աղբով պարարտացնելուց հետո: Այս բոլորին կարելի չէ մեծ քանակութեամբ աղբ տալ և այդ դեպքում կը ստացվի ամենաառատ հունձ:

Կորեկ.— Կորեկը կարիք հունի թարմ պարարտացման: Նա աջողութեամբ աճում է մի տարի առաջ վորեւ ալ բույսի համար կատարված պարարտացումից հետո: Բայց յեթե կորեկին տանք կես պարարտացումն, բոլորովին նեխված աղբով, նրա հունձը նշանավոր չափով կավելանա: Զի կարելի միայն կորեկը պարարտացնել թարմ աղբով, փորովհետեւ թարմ աղբը կը լցնե արտը փորմնարույսերով: Այն ինչ կորեկը վախենում է փորմնարույսերից և պահանջում է մանրակրկիտ քախհան:

Հնդկացորեն (գրեչիխա). — Բոլոր հացաբույսերի մեջ հնդկացորենը մեկն է նրանցից, փորոնք ամենից առաջ քիչ պահանջ ունեն պարարտացման: Ռուսաստանի հարավային նահանգներից շատերում հնդկացորենը ցանում են

պարարտացումից չորս տարի հետո: Մինչև անգամ ամենանվազ հողերում հնդկացիները ավելի շահավետ ե. ծայրահեղ գեաղբուժ, պետք ե պարարտացնել հանքային պարարտանյութերով, քան աղբով:

Աղբի շնորհիվ զարգանում են հնդկացիների շատ ցուղուններ և տերեւներ, բայց աղբով պարարտացրված հրեղկացիները քիչ հատիկ կը տա:

Սիսեռ քիվ լոբի.— Սիսեռը և լոբին շատ շնորհակալ կը լինեն, յեթե նրանց տանք բոլորովին նեխված աղբի մի փոքր քանակություն: Մեկ գեսյատինի համար բավական ե տալ 600 փութ (մոտ 10 տոնն) և վաչ ավելի 800 փթից (մոտ 13 $\frac{1}{3}$ տոնն): Աղբը պետք ե տալ աշնանից, վորպետի գարնանը մասաղ բույսերը պատրաստի կերակուր գանեն:

Յերբ սիսեռն ու լոբին սաստիկ կաճեն ու կը զարգանան, այդ ժամանակ նրանց արդեն պարարտացումն հարկավոր չե: Նրանք իրենց ուշիմերով ել հողից և ողից ձեռք կը բերեն իրենց համար կարևոր կերակուր: Դա գեռ քիչ ե. սիսեռից և լոբուց հետո հողը փռում ե ուժեղ, լավ պարարտացված ամենագլխավոր աննդարար նյութով— ազոտով:

Այս բույսերի արմատների վրա աճում են առանձին, բավականին խոշոր կոծիծներ, վորոնց մեջ շատ աղոտ ե պարունակվում:

Վոսպ.— Վոսպը, ինչպես և սիսեռն ու լոբին կարիք չունեն թարմ աղբով պարարտացման: Բայց բոլորովին նեխված աղբի մի փոքր քանակություն վոսպի համար ել ողտակար կը լինի: Վոսպին միայն պետք ե ուշիմ տալ գարնանից, իսկ ամառը նա ինքն ել զորեղ կերպով կաճի ու կը զարգանա:

ՎՊՈՐԱՆ (բակլա).— Վոլոռնի բերքը առանձնապես նվաղ հողերում, կարելի չե շատացնել յեթե զարնան հենց սկրդ-բին կամ ավելի լավ ե աշնանից՝ նեխված աղբի մի փոքր քանակություն տանք այն հողին, ուր նա պետք ե բուսնի:

Գեանախնձոր.— Գեանախնձորը աղբով պարարտացնելուց հետո հիանալի բերք ե տալիս: Վոչ—սեահող դաշտերում, առանց ակրային պարարտացման գեանախնձորի լավ բերք չե կարելի ստանալ: Սա ամենից ավելի շնորհակալ բույսն ե: Աղբի միջոցով կարելի չե ավելացնել գեանախնձորի բերքը յերեք անգամ ե նույն իսկ ավելի:

Ասում են, թե յերբ գեանախնձորին տալիս են աղբի զորեղ պարարտացումն, նրա արմատապտուղները ստանում են սաղոնի համ, յերկար չեն գիմանում ե ծածկվում են վերքերով: Դա ճիշտ ե միայն այն դեպքում, յերբ գեանախնձորը ծանր կավային հողերում ստանում ե թարմ ծղնոտալի աղբի չափազանց մեծ քանակություն: Իսկ յեթե գեանախնձորին նեխված աղբ տանք զարնանից կամ թարմ ծղնոտալի աղբ՝ աշունքվանից, միշտ ել կը ստացվի կատարելապես առողջ, ուլայաշատ գեանախնձորի հրաշալի բերք:

Դժվար ե մատնացույց անել մի ուրիշ բույս, վոր այնքան շահավետ լինի պարարտացնել աղբով, քան գեանախնձորը:

Յեթե աղբը քիչ ե, այդ դեպքում ավելի լավ ե չփռել ամբողջ դաշտում, այլ միմիայն աղբը արմատապտուղներին տալ: Այս նպատակով կարելի չե աղբը ածել այն ակունների մեջ, վորոնք արորով (չութով) անց են կացվում՝ գեանախնձորը ցանելու համար: Կամ ածում են այն փոսիկների մեջ, ուր պետք ե ցանվի գեանախնձորը:

Յերբ արորն անց ե կենում ե բաց անում ակոս, սրա հատակի վրա ածում են նեխված աղբի մի շերտ,

իսկ գետնախնձորը ցանելիս տեղավորում են ակոսի կողքերի վրա տնայեւ, վոր նրանք աղբին չդիպչեն:

Յերբ գետնախնձորը ցանում են բրիչի ոգնությամբ, այդ դեպքում փորում են փոքրիկ փոսեր 4 վերջով խորությամբ (մոտ 17 սանտիմետր) և 6 վերջով լայնությամբ (մոտ քսանհինգ սանտիմետր): Փոսի հատակի վրա ածում են կեւ թիակի չափ նեխված աղբ և մի քիչ հող են ցանում նրա վրա: Այդ հողի վրա դնում են ցանելիք գետնախնձորը և իսկույն հողով ծածկում:

Յեթե ընտանիքի մեջ կանայք և պատանիներ կան կամ նույնիսկ 10—12 տարեկան յերեխաներ, գետնախնձորը պարարտացնելու և ցանելու, այդ յեղանակը կարելի է ջերմագին կերպով խորհուրդ տալ: Ուղիղ է, այդ յեղանակով գործը բավական դանդաղ է առաջ գնում և ժամանակ շատ պահանջում, բայց բերքն էլ ստացվում է մեկին յերեսուն և աղբ շատ քիչ է գործ ածվում,—ընդամենը 400—500 փութ՝ մեկ գեսյատինի համար ($6\frac{2}{3}$ տոնից մինչև $8\frac{1}{3}$ տոնն)

Արմատապուղներ.—Արմատապուղները նույնպես (անասուններին կերակրելու ճակնդեղը Ռուսաստանի հարավային և միջին նահանգներում, շաղգամը կամ տուրնեպսը հյուսիսում, գազարը և դոնդեղը) նեխված աղբով պարարտացնվելուց հետո տալիս են հիմնալի բերք:

Թարմ ձգնոտալի աղբով պետք է պարարտացնել դաշտը աշնանից, իսկ գարնանը գործածել նեխված աղբ: Պարարտացումից հետո կենդանիներին կերակրելու ճակնդեղը տալիս է 5 կամ 6 հազար փութ արմատապուղ ($84\frac{1}{2}$ մինչև 100 տոնն), կերակրման շաղգամը Ռուսաստանի հյուսիս-արևմտյան նահանգներում՝ մինչև 6 կամ 7 հազար փութ մեկ գեսյատինից (100—116 տոնն), կերակրման դանդեղը—մինչև 3 կամ 4 հազար փութ ($50\frac{1}{2}$ —66 տոնն),

կերակրման գաղարը—2 կամ 3 հազար փութ (33—50 տոնն)։

Կերի այս քանակությունը հնարավորություն կը տայ գյուղացուն կերակրել մի ավելորդ կով, գուցե նաև վոշ մեկ, այլ մի քանի զույգ խոզ։ Իսկ ավելացած անասուններն ել ավելի շահ կը բերեն գյուղացուն և ավելի աղբ կը տան։ Ավելացած աղբը հնարավորություն կը տա ավելի լավ պարարտացնել գաշտը, իսկ լավագույն պարարտացումը կը տա և լավագույն հունձ։

Այսպես՝ խելացի կերպով դորձադրելով աղբը, գյուղացին կը կարողանա բարելավել իր տնտեսությունը և ավելացնել նրա արդյունքը։

Բայց դրա համար անհրաժեշտ և անցնել բազմադաշտյան սխառեմին կամ ինչպես սովորաբար ասում են— սերմափոխության և հրաժարվել վոշինչ չափող յեռամյա սերմնափոխությունից։ Յեվ այն ժամանակ, այդ բազմամյա սերմնափոխության մեջ գյուղացին կը գտնի հանգիստ և ինքնավստահ կյանք։ Տարեց-տարի նրա բարեկեցությունը կալիւրանա։ Դաշտը կը բարելավվի, հունձը կը հասնի այնպիսի չափերի, փորպիսին ստանում և արտասահմանյան գյուղացին։

Բազմամյա սերմնափոխություն և աղբի կանոնավոր դորձադրություն՝ ահա այն յերկու հարցերը, փորձնյ մասին գյուղացին պետք է լավ ու հիմնավորապես մտածե։

ԳՅՈՒՂԱՑԻՆ ԻՆՉ ՊԵՏԲ Ե ՄԻՇՏ ՄՏԳՈՒՄ ՊԱՀԻ

Ուրեմն այս գրքույկում ասածներից պարզ յերևում է, Վոր կենդանիների աղբից վորքան կարելի յե շատ ոգուտ ստանալու համար՝ հարկավոր է.—

1. Դուրս կրել աղբը ժամանակին և շուտով հերկել: Այն աղբը, վոր դուրս է կրված և փռած առավոտյան՝ անպատճառ պետք է հերկել նույն օրը մինչև յերեկո:

2) Աղբը տանը պահելիս պետք է վորքան կարելի յե, լավ տափտափել, վորպէսզի նրանց մեջ հնար յեղածին չափ քիչ ոգ մտնի: Աղբը ավելի լավ պահպանելու համար հարկավոր է ամեն կողմից ծածկել մի շերտ հողով և ավելի լավ կը լինի, յեթե այս նպատակով գործածվի տորֆային հող կամ բուսահող:

3) Յերբ աղբը դուրս է կրվում ձմռան ժամանակ, դաշտում նրանից պետք է կազմել կամ փոքրիկ՝ մի սայլաչափ կույտեր և կամ մի մեծ կույտ: Գարնանը պետք է կամ փռել և միաժամանակ հերկել աղբը կամ ծածկել հողով:

4) Աղբը դաշտ կրելիս՝ չպետք է թափել անկարգ ու անկանոն կերպով, այլ հենց սկզբում պետք է դաշտը բաժանել քառակուսիների և մեկ-մեկ սայլ աղբ կրել յուրաքանչյուր քառակուսու համար: Քառակուսիների մեծությունը կախված է մի դեպքաթին համար նշանակված աղբի քանակությունից:

5) Չտալ չափազանց շատ աղբ այն բույսերին, վորոնք առանց աղբի ել կարող են լավ հունձ տալ: Պետք է

սեփհական տնտեսութեան մեջ հաշվել, թե վորքան աղբ ավելի շահավետ ե տալ այս կամ այն բույսին:

6) Աշնանացան հացահատիկները հին և զորեղ հողերում շատ լավ են աճում նաև յերկրորդ տարին՝ դաշտը աղբով պարարտացնելուց հետո: Շատ ձեռնտու յե աղբ տալ գեանախնձորին և արմատապտուղներին:

7) Աղբի՝ վերևում ցույց տված քանակությունները (2400 փութ կապային հողի մի դեպքաինի համար և 3000 փութ ավազայինի համար) պետք ե հասկանալ այնպես, վոր նրանք նշանակված են պարարտացնելու չափազանց ուժասպառ կամ ընդհանրապես նվազ հողերը: Իսկ յերբ ինչպես հարկն ե, հողը կը կանոնավորվի, բավական ե տալ աղբի կես քանակությունը: Ավելի լավ ե շատ հող պարարտացնել՝ քիչ-քիչ բաժին հանելով ամենքին: Իսկ յեթե հողը նվազ ե և չափազանց ուժասպառ, պետք ե տալ նրան աղբ՝ վերոհիշյալ չափերով:

8) Անհրաժեշտ ե աղբը բաժանել դաշտում, վորքան կարելի ե, հավասարաչափ: Այդ ժամանակ բույսերի աճումն ել հավասարաչափ կը լինի: Իսկ յեթե աղբը բաժանվում ե անհավասար, այդ դեպքում տեղ-տեղ, ուր աղբ շատ ե ընկել, բույսերը կը մնան կանաչ, մինչդեռ ուրիշ տեղերում՝ արդեն կսկսեն հասնել:

9) Պետք ե հերկել աղբը կապային հողերում մեկ ու կես կամ յերկու վերջով խորությունից վոշ ավելի, իսկ ավազային հողերում յերեք վերջովից վոշ ավելի խորությամբ:

10) Բայց զլիսավորն այն ե, վոր աղբը պետք ե պահել, վորքան կարելի յե՝ լավ: Գոմից դուրս թափած և բաց յերկնքի տակ անխնամ թողած աղբը կորցնում ե իր ույժի՝ հետևապես և արժեքի կեսը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
Ընթերցողին	3
1. Խնչպես ոգտագործել կենդանիների աղբը լավագույն կերպով	5
2. Խնչի յե հարկավոր կենդանիների աղբը.	5
3. Աղբը բարելավում և հողը.	6
4. Աղբը հողի մեջ ուրիշ ի՞նչ և անում.	8
5. Աղբը տաքացնում և հողը.	10
6. Աղբը ելի ինչով առանձնապես ոգտակար և հողի մեջ	10
7. Խնչպիսի աղբով ավելի շահավետ և պարարտացնել դաշտերը.	11
8. Աղբը և փովածքը.	13
9. Աղբը և կերակրելը.	14
10. Աղբի պահպանումը կենդանիների վտանների տակ.	15
11. Աղբի պահպանումը աղբանոցներում.	16
12. Աղբի պահպանումը այն տնտեսութունների մեջ, ուր քիչ փովածք կա.	19
13. Զանազան յեղանակներով պահված աղբի ներգործության որինակներ.	20
14. Աղբի պահպանումը՝ ձմռանը դաշտ տանելիս.	22
15. Խնչպես պետք և պարարտացնել հողը աղբով.	24
16. Խնչպիսի աղբով ավելի շահավետ և պարարտացնել հողը.	24
17. Խնչպես պետք և աղբը փռել դաշտերում	26
18. Խնչպես պետք և աղբը խառնել հողի հետ.	28
19. Խնչ խորությամբ պետք և ծածկել աղբը.	30
20. Խնչպիսի գործիքով պետք և հերկել աղբը.	31
21. Հողի փափկացումը աղբը ծածկելու ժամանակ.	32
22. Աշխատանքը դաշտում՝ աղբը հերկելուց հետո.	33
23. Վճրբան աղբ պետք և գործածել.	34
24. Վճր բույսերը ավելի շահավետ և պարարտացնել աղբով.	36
25. Գյուղացին ի՞նչ պետք և միշտ մտքում պահե.	43

1845

1845

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ «ՄԱՐՏԱԿՈՉ»

Տ Պ Ա Գ Ր Վ ՈՒ Մ Ե Ն

(Դյուլդաճեկապետի սերիա)

1. Ն. Կուլագին.—Մեղուներին կերակրելը.
2. Դ. Մ. Հեղդա.—Հողի մշակումը.
3. Ն. Կ. Նեղոսկուչայեվ.—Հողագործության համառոտ ձեռնարկ.
4. Պ. Պ. Զիվոբրիկին.—Բազմամյա խոտերի մշակույթը.
5. Ն. Կուլագին.—Մեղուների հավաքումը.
6. Ն. Կուլագին.—Շրջանակային փեթակի ընտրությունը.
7. Մ. Ֆ. Իվանով.—Ընտանի թռչունների կերակրելը.
8. Ն. Ա. Բոգդանով.—Ինչպես եմանացնել կաթի արտադրությունը.
9. Վ. Ա. Խարչենկո.—Հորթերի աճեցումն ու անուցումը.
10. Մ. Ֆ. Իվանով.—Խոզերի կերակրելն ու աննդելը.
11. Ն. Ա. Բոգդանով.—Կերի աննդարարությունը.
12. Ա. Ա. Դորյայկով.—Այգիների և բանջարանոցների յնասանությունը.
23. Դորըաչեվ.—Փթախոր և նրա բուծումը:

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0003755

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Գ Ի Ն Ն Ե

1. Կովալենկո.—Քաղաքական դրագիտություն. . . 25 կ.
2. Ս. Կասյան. — Հայաստանի տնտեսական - դասա-
կարգային ստրուկտուրան. 15 կ.
3. Ալ. Մարտունի.—Հովհ. Թումանյանի ստեղծա-
գործության սոցիալական արժեքը . . . 15 կ.
4. Հովհ. Քաջազնունի.—Հ. Հ. Դաշնակցություն
անելիք չունի այլևս 75 կ.
5. Դեպի նոր կյանք—պիես
6. Կարմիր ռազմիկի հուշատետրը.
7. Լիլինա.—Կոմմունիստական ընտանիքից դեպի
կոմ. հասարակություն 75 կ.
8. Վ. Նիկոլսկի.—Ինչպես ոգտագործել կենդանի-
ների աղբը լավագույն կերպով . . . 20 կ.

ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ ԵՆ

9. Ն. Կուլագին.—Մեղուներին կերակրելը.
10. Դ. Ս. Գեդդա.—Հողի մշակումը.
11. Մ. Փ. Իվանով.—Գյուղատնտեսական թռչունի սնուցումը և
գիրացումը.
12. Լենին (ժողովածու):

ԳԻՆՆ Ե 20 ԿՈՊ.

Դիմել՝

Издательство „Мартакоч“.
Тифлис, ул. Троицкого № 6.